

Kombinationsutbildningar SFI - Skaraborg

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
1. Kombinationsutbildningar inom Västra Götalandsregionen	4
2. Avgränsningar	5
3. Samverkan och koppling mellan utbildning, arbetsliv och arbetsplatsförlagt lärande	5
3.1 Skaraborgs samverkansstruktur	5
3.1.1 Skaraborgsbyrån.....	5
3.1.2 Yrkesbyrån.....	6
3.1.3 Valideringsbyrån	6
3.1.4 Samverkansmodell för kompetensförsörjning i Skaraborg	6
3.2 Göteborgsregionen planerar sina utbildningar	7
3.3 Fyrbodals samverkan	7
3.4 Boråsregionen samlar sina kombinations-utbildningar	8
4. Förutsättningar för delregional utbildnings-planering i Skaraborg 9	
4.1 Arbetsmarknadens behov.....	9
4.2 Elevunderlag	10
5. Förutsättningar för att starta och bedriva adekvata kombinationsutbildningar i Skaraborg	10
5.1 Ekonomiska och förutsättningar.....	10
5.2 Organisatoriska förutsättningar	10
5.3 Pedagogiska förutsättningar	11
5.4 Förutsättningar för arbetsplatsförlagt lärande	11
5.5 Identifierade framgångsfaktorer.....	12
6. Utprovning av kombinationsutbildning med inriktning restaurang/storhushåll i Falköpings kommun	13
6.1 Utbildningen	13
6.2 Fokus för utprovning.....	14
6.3 Resultat av utprovningen.....	16
6.3.1 Eleverna.....	16
6.3.2 Lärarna.....	17
7. Horisontella principer	18

**8. Avslutande diskussion och rekommendationer till det fortsatta
arbetet 18**

Sammanfattning

Under projekttiden, där Västra Götaland deltagit som en av fem regioner, har en kartläggning av våra 49 kommuners arbete med kombinationsutbildningar genomförts. Kartläggningen har visat att de fyra delregionerna inom Västra Götaland arbetar på olika sätt och utifrån något olika förutsättningar. Ett särskilt fokus har riktats mot delregionen Skaraborg under projekttiden. Här har genomförts flera linjära satsningar, för att komma fram till den samverkan som idag finns. Detta för att möta behovet av både traditionell vuxenutbildning och kombinationsutbildningar. Inom Skaraborg finns en kompetensförsörjningsbrist, både i dagsläget men också framgent. Det kommer att råda brist på utbildad personal inom framförallt välfärdsarbeten, men också inom besöksnäring, industri och inom energiomställning. Detta tillsammans med att elevunderlaget blir allt mer uttunnat för vuxenutbildningen. Då det finns gott om arbetstillfällen på marknaden väljer idag många potentiella elever att arbeta istället för att studera. När det gäller de ekonomiska förutsättningarna i Skaraborg för att bedriva just kombinationsutbildningar är dessa goda. Statsbidragen räcker gott till. Dessutom kommer nu besluten i sådan relativt god tid, att det går bra att organisera utifrån förutsättningar. Detta är något som delregionenerna ser olika på. Utifrån kartläggning och omvärldsbevakning har framgångsfaktorer för en lyckad kombinationsutbildning tagits fram, vilken kommer att ligga till grund för kommande satsningar.

1. Kombinationsutbildningar inom Västra Götalandsregionen

Västra Götalandsregionen med sina 49 kommuner och 1,7 miljoner invånare är en av Sveriges största regioner. Detta innebär att behoven och därmed den regionala utbildningsplaneringen skiljer sig åt. Regionen är indelad i fyra delregioner vilka är Göteborgsregionen, Fyrbodal, Sjuhärad/Boråsregionen samt Skaraborg. Samverkan och planering kring kombinationsutbildningar sker i huvudsak mellan samsökande kommuner mot statsbidrag för regionalt yrkesvux och i de nätverk där rektorer för vuxenutbildningen verkar. Till allra största delen har man samverkan mellan kommunerna inom de fyra delregionerna, och inte mellan delregionerna.

Bristyrken och behov av kompetensförsörjning styr i hög grad vilka utbildningar som startas upp i hela regionen. Yrken med kompetensbrist, tillgång till apl-platser, utbildningsanordnarens förutsättningar och söktryck är gemensamt för planeringen i hela regionen. Stor vikt läggs vid att utbildningen ska leda till att eleven fullföljer sina studier och matchar

branchens behov. Även lokala resurser kan spela in vid val av utbildningar. Tillgång till personal, lokaler och utrustning styr också planeringen av vuxenutbildning och kombinationsutbildningar. Likaså resurser till dyra investeringar, vilka krävs för att driva vissa utbildningar.

2. Avgränsningar

För att avgränsa projektets arbete har Skaraborg som delregion varit i fokus och det är här de djupare analyserna och genomlysningarna genomförts. Trots avgränsningen har delar av kartläggningar ändå skett i hela Västra Götalandsregionen. Spridningsarbete sker och har skett över hela regionen. Under första projektåret finansierades ytterligare resurser för att säkerställa detta spridningsarbete. Innan projektets start hade delregionerna betydligt färre gemensamma forum gällande vuxenutbildningen mellan de fyra delregionerna. Det fanns inte naturliga arenor för att dela med sig av framgångsfaktorer och lyckade resultat gällande vuxenutbildningen. Projektet kom att bli ett sådan forum och en arena.

3. Samverkan och koppling mellan utbildning, arbetsliv och arbetsplatsförlagt lärande

3.1 Skaraborgs samverkansstruktur

Det råder idag en matchningsproblematik på arbetsmarknaden inom Skaraborg. Denna hindrar företag från att växa, samtidigt som det är svårt för både offentlig sektor och andra branscher att hitta arbetskraft med rätt kompetens. En stor del av arbetskraftsreserven består för närvarande av utrikesfödda. Att stärka samverkan kring yrkesvuxutbildningar, med eller utan språkstöd, samt att ge möjlighet att validera sin yrkeskompetens är en väg in till arbetsmarknaden för denna grupp. Frågan om regional samverkan kring yrkesinriktad vuxenutbildning är därför en viktig tillväxtfråga. Idag samverkar de 15 kommunerna inom Skaraborg genom nätverket för rektorer inom Vuxenutbildningen. Planeringen av utbudet av utbildningar sker dock främst lokalt i varje kommun. Det är ”frisök” i hela Skaraborg och kommunernas utbildningsanordnare samverkar kring att ansöka om statsbidrag. För att möta behovet av en strukturerad samverkan har en rad satsningar genomförts.

3.1.1 Skaraborgsbyrån

Genom det tidigare projektet **Skaraborgsbyrån** skapades goda förutsättningar för vuxna att kunna etablera sig på arbetsmarknaden, vilket

är en viktig del i Skaraborgs kompetensförsörjningsstrategi. Satsningen syftade till att utveckla samverkan kring delregionalt yrkesvux med fokus på yrkesinriktad vuxenutbildning på gymnasial nivå. Denna kan vara med eller utan språkstöd. Men också för att utveckla delarna kring validering för att möta framtidens kompetensbehov på arbetsmarknaden. Arbetet sker nu på en operativ nivå med målet att förkorta och förenkla vägen till arbetsmarknaden. Satsningen finansierades av Västra Götalandsregionen med cirka 1,6 miljoner kronor. och pågick under två år mellan 2018 och 2020. Skaraborgs Kommunalförbund stod som projektägare. De identifierade goda förutsättningarna bestod framförallt i att initiera och skapa hållbara strukturer, rutiner och samverkansytor för kommunernas arbete med vuxenutbildning.

3.1.2 Yrkesbyrån

Inom **Skaraborgsbyrån** utvecklades också Yrkesbyrån, med syfte att bredda och fördjupa befintlig samverkan inom regionalt yrkesvux i Skaraborg. Gemensamma riktlinjer och policys togs fram vilka implementerades i ordinarie verksamhet ute i kommunerna för att säkerställa en ekonomisk långsiktighet och en rättssäker hantering. Målet var att kunna erbjuda ett ökat utbud av utbildningar inom Yrkesvux med eller utan språkstöd. Detta ökar nu möjligheten till ett livslångt lärande och en ökad kompetensförsörjning för arbetslivet i Skaraborg. Det skapar också förutsättningar till egenförsörjning för de som idag står utanför arbetsmarknaden.

3.1.3 Valideringsbyrån

Inom **Valideringsbyrån**, vilken också togs fram inom **Skaraborgsbyrån**, skedde arbetet med att utveckla och implementera en delregional organisation för validering. Här sker nu ärendehantering och arbetet med att ta fram modeller för vägledning och validering i samverkan mellan vuxenutbildningarna i Skaraborg, arbetsförmedlingen och Validering Väst.

3.1.4 Samverkansmodell för kompetensförsörjning i Skaraborg

Skaraborgsbyrån arbetade dessutom nära projektet **Samverkansmodell för kompetensförsörjning** i Skaraborg. Tillsammans syftar projekten till att fördjupa samverkan mellan kommuner och arbetsförmedlingen. De båda projekten har målet att bidra till en ökad myndighetssamverkan så att olika aktörers resurser samutnyttjas på ett effektivt och hållbart sätt. Satsningen pågick under tre år mellan 2018-2022 och finansierades via regionala

utvecklingsmedel från Västra Götalandsregionen med cirka 3,7 miljoner kronor.

För att jobba med den stora frågan gällande kompetensförsörjning för Skaraborg krävs också en bredare samverkan med näringslivet och den lokala branschen. Denna samverkan har under tid utvecklats då kompetensförsörjningsfrågan hamat högt upp på agendan. För att utveckla och hålla i den samverkan är kommunernas näringslivschefer nu involverade, precis som de större företagen, men också Vård- och omsorgscollege och Teknikcollege.

3.2 Göteborgsregionen planerar sina utbildningar

Inom Göteborgsregionen är en utbudsgrupp tillsatt bestående av två planeringsledare och tre rektorer/verksamhetschefer. Här görs planering av utbud utifrån behov av kompetensförsörjning och en geografisk spridning för alla 13 kommuner samt lokala förutsättningar för att anordna aktuell kombinationsutbildning. På uppdrag av nätverket för rektorer inom vuxenutbildningen har en språkstödsgrupp tillsatts med representanter från olika kommuner, vilka träffas sex gånger per år. Språkstödsgruppen arbetar med gemensamma frågor såsom förutsättningar för elever samt vilka yrkesspår och orienteringskurser som ska ingå i utbildningen. Planering görs löpande fyra gånger per år inför respektive kursstart samt vid ett tillfälle där man ser över helårsutbud och genomför omvärldsbevakningar.

Inom Göteborgsregionen beslutas vilka kriterier som ska gälla för att skapa och genomföra en utbildning. Viktigast är att det finns en mottagare efter slutförd utbildning, att eleven är anställningsbar. När behoven från branschen identifierats görs ansökan hos utbudsgruppen. Beslut tas därefter, vilken huvudman som ska få leverera vilken utbildning. Ett gott samarbete med branschen och upparbetat samarbete med arbetsgivare kring apl-platser prioriteras. Man arbetar kontinuerligt med att få en jämn spridning geografiskt samt en variation på starter vid olika tidpunkter och av olika utbildningsanordnare.

3.3 Fyrbodals samverkan

Inom Fyrbodal samverkar 14 kommuner och här sker planering av yrkesvux samt kombinationsutbildningar. Inom nätverket för vuxenutbildningen samlas utbildningscheferna från de 14 kommunerna. Det är ett nätverk för samtal, reflektion och kollegialt erfarenhetsutbyte. Nätverket träffas sex gånger per år och utöver det arrangeras kompetensutveckling med seminarier och föreläsningar för personal inom

vuxenutbildningen. Kommunerna samverkar dessutom genom exempelvis branschråd. I övrigt ingen regional eller delregional samplanering.

Trollhättan och Vänersborg samverkar brett genom Kunskapsförbundet Väst där vuxenutbildning är en del. Här planerar och utbildas främst till den lokala branschen och arbetsmarknaden och ambitionen är att så framgent ha kombinationsutbildning för alla yrkesutgångar som är möjliga.

Planeringsspåret är en ny stödfunktion till rektorerna inom Fyrbodalen. Här utreds behovet av nya utbildningar, uppföljning av elever och samordning av den arbetsplatsförlagda utbildningen sker. Här skapas också årshjul, kartläggningar genomförs och behov av personella resurser, lokaler och utrustning identifieras. Det utreds också huruvida det finns behov i aktuell bransch, om det finns tillräckligt med apl-platser och om utbildningsanordnare har ekonomi och resurser som krävs för utbildningsstarter.

De planerade utbildningsstarterna hänger till stor del på om sökta statsbidrag beviljas. Detta för med sig svårigheter när dessa besked kommer strax innan tilltänkta utbildningsstarter. Statsbidragen påverkar dessutom planeringen av utbildningsutbud. Både dess storlek och när i tid sökta medel beviljas eller avslås.

3.4 Boråsregionen samlar sina kombinationsutbildningar

Alla kombinationsutbildningar inom delregionen är i dagsläget förlagda till Borås. Samverkan sker med samtliga nio kommuner genom nätverket för rektorer inom vuxenutbildningen. Borås stad är större än övriga kommuner tillsammans i delregionen och har sedan länge tagit stort ansvar för delregionens kombinationsutbildningar. Detta har lett till att det är i Borås planeringen av utbildningarna sker. Det råder ett fritt sök inom hela delregionen Borås/Sjuhärad, både gällande yrkesvux och kombinationsutbildningar.

4. Förutsättningar för delregional utbildningsplanering i Skaraborg

4.1 Arbetsmarknadens behov

Företrädare för de lokala branscherna i Skaraborg är överens om att det på kort sikt, det vill säga inom ett till tre år, kommer att råda (och råder) brist på personal inom framförallt:

- Velfärd
- Energiomställning
- Bygg- och anläggning
- Industri
- Turism- och besöksnäring
- Restaurang och storhushåll

När det gäller kompetensförsörjningen framåt på lång sikt, det vill säga inom tre till fem år, ser branschföreträdare fortfarande med oro på rekryteringsläget inom redan nämnda branscher. Dock flaggas också för att det kan komma att bli aktuellt att stärka upp inom naturbruk samt inom innovation och HR inom ett flertal branscher.

Kombinationsutbildningar kan vara avgörande för att kompetensförsörja samt möta rekryteringsbehoven hos de branscher där det råder akut brist på personal. Dessa är framförallt vård- och omsorgssektorn samt inom tillverkande industri. I Skaraborg kommer inom kort en batterifabrik att etableras vilken kommer att ha stora kompetensförsörjningsutmaningar.

Näringslivsföreträdare menar att chansen till anställning efter en gymnasial yrkesutbildning, vilket en kombinationsutbildning oftast är, ser mycket god ut. Detta är förstås beroende på vilken yrkesutgång man följer. Inom tidigare nämnda branscher såsom inom vård- och omsorg, industri, besöksnäring, storkök samt inom bygg- och anläggning är chanserna särskilt goda.

Under projektets gång har förutsättningarna kommit att ändra sig, då flera stora etableringar är under uppbyggnad i Skaraborg. En av dessa är en stor batterifabrik i Mariestads kommun som kommer att behöva kompetensförsörjas. För att möta detta har både kommun och näringsliv en tät kontakt med Skellefteå kommun som har kommit en bit på en liknande resa. Detta för med sig att även andra delar behöver byggas ut, så som nya bostäder samt skola och velfärd vilka i sin tur behöver kompetensförsörjas.

4.2 Elevunderlag

I dagsläget ser det olika ut i Skaraborg, men kommunerna spår en relativt låg invandring. Prognosen framgent pekar på att målgruppen för kombinationsutbildningar kommer att sjunka. Självklart beroende av hur kriget i Ukraina utvecklas. Detta tillsammans med att de som idag kommer som nyanlända till Sverige är i högre utsträckning kortutbildade och är därför inte tillräckligt rustade för att påbörja kombinationsutbildningar. Innan projektets start, innan pandemin, såg elevunderlaget något annorlunda ut. Fler sökte sig till vuxenutbildningen och också fullföljde sin utbildning. Idag finns fler arbeten att söka inom Skaraborg, och den målgrupp som skulle kunna vara aktuell för en kombinationsutbildning återfinns i arbete. De som idag står utan arbete befinner sig betydligt längre från både utbildning och arbete, där stegförflyttningar mot en anställningsbarhet behöver satsas på.

Tyvärr är söktrycket inom de befintliga vuxenutbildningarna och kombinationsutbildningarna relativt lågt. I dagsläget finns det gott om arbetstillfällen och i det stora hela väljer målgruppen att gå i arbete istället för att studera. De utbildningarna som har ett stadigt, relativt högt, söktryck är vård- och omsorgsutbildningen samt barnskötarutbildningen.

5. Förutsättningar för att starta och bedriva adekvata kombinationsutbildningar i Skaraborg

5.1 Ekonomiska och förutsättningar

Under senaste ansökningsperioden, det vill säga för 2023, ansökte Skaraborgs kommuner tillsammans om 83 miljoner och beviljades 46 miljoner kronor för kombinationsutbildningar. De ekonomiska förutsättningarna för att planera, starta och bedriva kombinationsutbildningar ser idag goda ut. Besluten för sökta statsbidrag kommer nu tidigare vilket ger bättre förutsättningar för just organisering av utbildningar. Detta under förutsättning att det finns ett tillräckligt stort elevunderlag. Dessutom ser kraven på medfinansiering inte ut som tidigare, vilket gör att kostnaderna för kombinationsutbildningar nu till allra största delen täcks av statsbidragen.

5.2 Organisatoriska förutsättningar

En faktor som gör det organisatoriska arbetet med kombinationsutbildningar svårt, är det relativt stora antalet elever som under utbildningens gång

avviker från sin individuella studieplan. Många elever fullföljer inte sina studier under den planerade tiden, utan får en utökad tid. Detta leder i sin tur till att antalet elever på en utbildning fylls på och svårheter att anta nya elever uppkommer. Detta gör att genomströmningen drar ut på tiden. Fenomenet ses framför allt inom byggutbildningarna. Så länge en elev har en progression i sina studier tillåts man fortsätta.

5.3 Pedagogiska förutsättningar

Dessvärre råder det brist på legitimerade yrkeslärare inom de flesta yrkesområden och detta genomsyrar hela vuxenutbildningen. Den utbildning som har en relativt god tillgång på pedagogisk personal inom vuxen-utbildningen i Skaraborg är vård- och omsorgsutbildningarna. Dessutom har yrkeslärarprogrammen brist på praktikplatser för blivande yrkeslärare, vilket också påverkar möjligheten att utbilda nya yrkeslärare. Många av de som väljer att läsa in en pedagogisk utbildning kan göra sin verksamhetsförlagda utbildning inom tjänsten och dessutom kan bli friställda för att studera del av arbetstid, med bibehållen lön. Detta gör att många ändå väljer att utbilda sig. I Skaraborg anordnas inte någon lärarutbildning, vilket för en del ändå kan göra steget långt till att välja att utbilda sig inom området. I det stora hela påbörjar dock de allra flesta obehöriga lärarna att starta en pedagogisk utbildning.

5.4 Förutsättningar för arbetsplatsförlagt lärande

Det är svårt att få till en tillfredställande situation runt den arbetsplatsförlagda utbildningsdelen för alla utbildningar. Dels kan det vara språkliga hinder som blir problematik, dels resor till och från arbetsplatsen. Det fungerar relativt friktionsfritt inom vård- och omsorg. Här finns god tillgång till platser, man har bra metoder för att möta elever med annat modersmål än svenska och resor fungerar oftast bra. När det gäller restaurang är språk och språknivåer sällan ett problem, här är det istället resor till och från arbetsplatsen som kan vara det stora problemet. Arbetstiderna är oregelbundna och har man inte tillgång till körkort och bil kan det bli svårt. Kollektivtrafiken fungerar mindre tillfredställande runt de mindre orterna i Skaraborg.

Apl-platserna som finns att tillgå ska dessutom delas med hela vuxenutbildningen, men också med de gymnasieelever som har apl inom sina utbildningar.

5.5 Identifierade framgångsfaktorer

Under den kartläggning som genomförts under projektets första del, tillsammans med intervjuer samt omvärldsbevakning, har en modell för lyckade kombinationsutbildningar tagits fram. Denna beskriver de delar som är särskilt viktiga för att fler elever ska nå målen med sina studier. Varje enskild del behöver särskilt arbetas med utifrån den lokala kontexten och kräver ett aktivt ledarskap och en ambition i hela styrkedjan för ett hållbart utvecklingsarbete. Modellen kommer att ligga till grund för kommande satsningar på kombinationsutbildningar inom projektet ”Helhetslyftet” där Folkhögskoleförvaltningen Västra Götaland är projektägare och ett av flera spår inom detta projekt innebär att sju kommuner inom Västra Götalandsregionen ska applicera modellen på sina vuxenutbildningar under två år. Projektet pågår mellan hösten 2022 och avslutas i juni 2025. Satsningen finansieras via medel från AMIF (Asyl- migration och integrationsfonden) ska bidra till att säkerställa en långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten och som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet. Medlen kommer från Europeiska socialfonden (ESF).

6. Utprovning av kombinationsutbildning med inriktning restaurang/storhushåll i Falköpings kommun

Texten i detta kapitel är skriven av de två verksamma lärarna Caroline Hagström och Camilla Hjelm. De beskriver sitt arbete med eleverna utifrån sitt perspektiv.

6.1 Utbildningen

Vår kombinationsutbildning omfattar tre terminers heltidsstudier bestående av restaurangämnen (gymnasial nivå), yrkessvenska och svenska som andraspråk (grundläggande nivå på olika delkurser). Vi är två lärare som arbetar med utbildningen, en sva-lärare och en ämneslärare. Fokus ligger på att integrera yrke och språk så mycket som möjligt.

För att bli antagen på utbildningen rekommenderas det att SFI är avklarat, i något speciellt fall har vi gjort undantag för detta. Utbildningen har plats för max 12 elever och under dessa tre terminer ingår det 15 veckors praktik.

Målet med utbildningen är att eleverna ska bli anställningsbara och få jobb och därför har vi identifierat ett antal framgångsfaktorer som vi fokuserar på för att uppnå målet. Dessa är att:

- Ha en kontinuerlig kontakt med våra apl-handledare och en handledarutbildning för dessa
- Ha ett nära samarbete med branschen och branschens efterfrågan är med och påverkar innehåll i utbildningen
- Ha en egen restaurang, öppen för allmänheten som drivs av eleverna tillsammans med lärarna
- Sva-lärare och yrkeslärare samarbetar nära varandra och dubbelbemannar vissa yrkeslektioner
- Sva-lärare och yrkeslärare har gott om tid för gemensam planering
- att eleverna har yrkessvenska med sva-läraren, helt styrt utifrån behov
- Eleverna läser sva-grund tillsammans trots att de befinner sig på olika delkurser. Undervisningen där kan då integreras med yrkesämnena på ett mycket framgångsrikt sätt, den anpassas nästan helt efter yrket.

Redan från början var vi noga med att skapa en trygghet i gruppen, vilket vi anser vara av avgörande betydelse för att minska avhopp och för att få lyckade studieresultat. Det vi bland annat gjorde var att prata om att vi alla ska hjälpa varandra så att alla lyckas. Vi ska också se till att ha roligt, det är vi som ska vara tillsammans i ett och ett halvt år och vi ska ha det bra. Där är alla lika ansvariga för detta, lärare och elever. Som lärare var vi helt överens om att eleverna aldrig får välja vem de ska jobba med när vi ska ha dem i par eller i grupper, det är alltid vi lärare som styr det. Det är nog en av de största framgångsfaktorerna enligt oss. Vi har också varit noga med att betona att det är okej att misslyckas, det är det man lär sig av och man måste våga. Detta klarar man av bättre om man har en trygghet i gruppen och det leder till stor utveckling.

Kring begreppet **GRIT**, det vill säga den egna inre drivkraften, uthålligheten och förmågan att inte ge upp, har vi också arbetat en del. Detta genom att medvetandegöra elever om vikten av uthållighet och att kämpa för att lyckas med sina studier.

6.2 Fokus för utprovning

Tillsammans med Nationellt center för svenska som andraspråk (Stockholms universitet) har vi varit med och provat ut en tänkt utbildning för pedagoger som jobbar med kombinationsutbildning. Den har sin grund i projektets rekommendationer och tidigare kunskaper, exempelvis de didaktiska principerna, samtidigt som lokala förutsättningar och behov är av stor vikt.

Vi har tagit del av insatser för att skapa förutsättningar och identifiera framgångsfaktorer för en lyckad kombinationsutbildning. Detta har bland annat bestått av en regelbunden handledning via NC (Nationellt centrum för svenska som andraspråk) av Tora Windahl samt inläsning av material gällande just framgångsfaktorer vad gäller kombinationsutbildningar.

De **fem didaktiska principerna** stod i fokus i detta material. Dessa är att:

- Utgå från elevernas erfarenheter, dialogiskt och erfarenhetsbaserat
- Jobba från konkret till abstrakt
- Bedriva en kognitivt utmanande undervisning inspirerad av Cummins fyrfältare
- Ha ett yrkesintegrerande arbetssätt
- Jobba med det som branschen efterfrågar. Arbetsplatsens krav är det som är styrande. Det handlar om att ta reda på vad det är, rent konkret, och tänka ut hur man ska jobba med det på bästa sätt

Det vi upplevde som skav och utmaningar i vårt arbete fick vi i uppgift att identifiera, hitta förslag på och finna metoder till lösningar, för att sedan testa i undervisningen. Därefter har vi reflekterat kring resultatet och spunnit vidare på hur vi skulle kunna fortsätta att utveckla vår undervisning. Allt detta i samråd med Tora Windahl. Mycket didaktik och pedagogik har diskuterats.

Vi såg en stor utmaning i hur det skulle gå att lyckas med att kombinera sva-grundkurserna med de gymnasiala kurserna, det finns ett språkligt glapp däremellan som vi behöver hjälpa eleverna med att överbrygga.

Vidare upplevde vi en utmaning i att ha flera olika sva-grundkurser samtidigt i klassrummet men också att där våga tänka om, tänka nytt, våga testa och våga släppa de invanda mönstren. Allt för att fokusera på målen, men att jobba med det som eleverna verkligen behöver. Vi har utmanats i att ändra arbetssätt i undervisningen och får hela tiden söka efter relevant material istället för det traditionella.

I yrkesämnena blev utmaningen att ha is i magen, våga vänta in eleverna och våga bromsa utan att för den skull tulla på kvalitén i undervisningen. Avancerat stoff behöver kunna tillgängliggöras på ett enkelt sätt. Det handlar också om att lita på att det man gör grundligt har man nytta av längre fram i utbildningen. Man måste också våga jobba med det som branschen efterfrågar.

Gemensamt försökte vi också att utveckla arbetet med att skapa integrerade lärandemål, det vill säga att kunna visa på de kursmål man jobbar mot i både sva och ämneskurser när man arbetar med ett visst moment i ett yrkesämne. Här har Åsa Hirsch, dosent vid Göteborgs universitet, tankar kring överensstämmelse mellan tre aspekter varit till nytta.

Den största utmaningen har nog dock bestått i att hjälpa eleverna att utveckla sina muntliga förmågor i de situationer som de behöver i arbetet som kock. Vi har bland annat jobbat mycket med att medvetandegöra eleverna om detta och grundligt förbereda dem på vad som väntar under praktiken. Här har det gällt att vara kreativ och att hitta metoder för det som håller och som är bra. Vi vill att eleverna ska motiveras att sätta ord på det som de gör och på det som de arbetar med. Det som vi gjort mycket målmedvetet är bland annat att:

- Låta eleverna återberätta ofta, innan, under och efter moment som de arbetat med i köket
- Återberätta det mesta i par och att prata mycket i par
- Beskriva vad de själva gör och vad kompiserna gör, att sätta ord på detta

- Som lärare skriva lappar i köket åt eleven på det som de behöver träna på, detta gäller såväl specifika ord som hela meningar
- Eleverna får bekräfta en uppmaning som de har fått så att läraren vet att eleven har förstått
- Spela mycket rollspel
- Två och två ge varandra uppmaningar och instruktioner i köket som den andra ska utföra
- Utveckla vår så kallade ”Bechamelmetod”, det vill säga en grundlig metod kring det muntliga i det praktiska och teoretiska där vi går från konkret till abstrakt. Här har vi försökt att tillämpa tankar från Cummins fyrfältare.

6.3 Resultat av utprovningen

6.3.1 Eleverna

De resultat vi kan se i vår grupp efter tre månaders undervisning där vi jobbat med utprovningen, våra egna grundtankar kring det pedagogiska samt fokuserat på det branschen efterfrågar är att det finns en stor trygghet i gruppen där man trivs och där man vågar. Det är ett tillåtande klimat där alla hjälper och stöttar varandra. Ett bevis på detta är att eleverna har väldigt lite frånvaro och att man tar ansvar för att lämna in saker i tid. Ingen elev har heller hoppat av utbildningen eller är på väg att göra det. Samtliga elever har också lyckats få betyg i sina delkurser i sva grund och detta i rätt tid. Det hör inte riktigt till vanligheten att vi inte har behövt förlänga någon elev. Alla elever är verkligen motiverade och engagerade och vill bli färdiga kockar om drygt ett år. Det lönar sig verkligen att lägga tid på att jobba med tryggheten i gruppen när man börjar utbildningen.

Vidare så har eleverna utvecklats väldigt mycket vad gäller det muntliga. *”Jag har aldrig tidigare varit i ett restaurangkök där man lägger så stort fokus på språket som här”*. Citat från Tora Windahl när hon var och auskultade oss i oktober månad. Hon konstaterade också att *”Lärarna lyfter eleverna på ett väldigt bra sätt”*. Detta har lett till att eleverna har en väldigt snabb utveckling mot en självständighet i köket. Att lägga tid, uppfinningsrikedom och kraft på att göra eleverna muntligt kommunikativa är en viktig lärdom vi har fått.

Under praktiken har vi märkt att både handledare och elever är trygga i sina roller i köket. Handledare lyfter att deras roll blivit stärkt av handledarutbildningen och att de fått upp ögonen för hur de kan hjälpa eleverna med att utveckla sitt språk. De har verkligen gått in för att ta emot en elev som går en kombinationsutbildning. Det har också noterats att eleverna vågar ta för sig i samtal på bland annat fikaraster och är med i

gruppdiskussioner. Under praktikbesöken har vi märkt att eleverna vågar ta plats. Vi märker att elevernas språk har stärkts eftersom de måste prata med kollegorna i köken och det finns hos eleverna och handledarna en stor medvetenhet kring vikten av detta.

Vårt arbete med att förbereda eleverna inför sin praktik har gett det resultat vi hade hoppats på utifrån våra tankar i samråd med Tora. Det har alltså varit väldigt lönande att jobba i ett nära samarbete med branschen och att ha satsat på att ha välutbildade apl-handledare med kunskap om hur man kan hjälpa eleverna i sin språkutveckling.

6.3.2 Lärarna

Vi upplever att vi lärare, med hjälp av inläsning av dokument och filmer, samt under handledning, har utvecklats mycket som pedagoger. Vi har fått god input och har fått diskutera mycket pedagogik. En möjlighet att testa nya saker som vi trott på har vi även fått, för att sedan i samråd diskutera resultatet och därefter jobba vidare med att utveckla det hela. Vi har fokuserat på att ha elevernas behov i fokus och också fått större förståelse för vad de verkligen behöver. Detta har gjort att vi har fått en än större insikt i vilket gott resultat det medför om man utgår från elevernas erfarenheter och kunskaper. Lyckas man med det medför det att man kan lägga mer tid på det som eleverna behöver jobba med.

En slutsats man därmed kan dra av utprovningen är att det är väldigt utvecklande och lönande att ge tid till pedagoger att få möjlighet att fördjupa sig i hur man kan jobba i en kombinationsutbildning. Man bör få möjlighet att sätta sig in i vad det innebär att jobba i en kombinationsutbildning och att lärarna gemensamt ordentligt hinner tänka igenom hur man vill jobba för att ha möjlighet att nå största möjliga resultat. Tid till reflektion och vidareutveckling av det pedagogiska arbetet bör finnas. Det behöver också finnas någon form av fortbildning med stöd av en handledare. Att kontinuerligt dokumentera tankar och funderingar i en loggbok är något som rekommenderas av oss.

Det som vi skulle vilja fortsätta att utveckla är att än mer befästa det arbetssätt som vi de här månaderna implementerat och utifrån de erfarenheter vi drar utveckla vidare. Vi skulle också vilja jobba vidare med att utveckla integrerade lärandemål för att på det sättet tydliggöra för eleverna målen som är sammankopplade, både yrke och språk.

7. Horisontella principer

Projektpersonal hos Skaraborgs Kommunalaförbund är väl förankrade och förkovrade inom ESF:s horisontella principer. Insatser och projekt genomförs alltid ur ett intersektionellt perspektiv. När det gäller projektets första del, vilken handlade om en kartläggning efterfrågades könsuppdelad statistik och i de samtal samt intervjuer som hålls har dessa genomförst utifrån både tillgänglighet och med en inkluderingstanke.

Den framtagna modellen som innehåller de identifierade framgångsfaktorerna är kvalitetssäkrad utifrån de horisontella principerna. Under "en för målgruppen anpassad studie- och yrkesvägledning" finns uppdraget att arbeta utifrån mot könsstereotypa val och möta individer i ögonhöjd, vilket innebär att möta "de det berör" istället för "målgrupp".

Inom projektets senare del, där den kommunala vuxenutbildningen i Falköping funnits som projektverkstad finns ställda krav. För att möjliggöra tillgängliga projektverkstäder och metoder där man oberoende av våra diskrimineringsgrunder/normer/socioekonomi och arbetar för en inkluderande vuxenutbildning "för alla". Satsningen ska därför stärka arbetet med att utbildningarna är tillgängliga, välkomnande och trygga för alla. Inom den utprovade kombinationsutbildningen har ett ledord varit trygghet i gruppen där alla har samma tillgång till talutrymmet, där den pedagogisk personalen väljer vem som ska arbeta tillsammans med vem är några bra exempel på intersektionella arbetsätt. Ett respektfullt bemötande och ett medskapande är centralt i arbetsättet för vuxenutbildningen.

8. Avslutande diskussion och rekommendationer till det fortsatta arbetet

De senaste årens satsningar och kraftsamling kring vuxenutbildningen och nyanländas lärande har lyft denna skolform upp i ljuset på många plan. Det är inom den här målgruppen som Sveriges arbetskraftsreserv finns och nu står vi inför ett kompetensförsörjningsbehov i Skaraborg, där vi snabbt måste höja utbildningsnivån och få fler människor i arbete för att matcha de behov vi står i och inför. Inom projektet har Skaraborg fått ett extra fokus som nu står inför omfattande och betydelsefulla förändringar på arbetsmarknaden. Utöver det stora rekryteringsbehov inom välfärdssektorn och tidigare nämnda branscher så finns också stora kommande utmaningar. Både nyetableringar, expansioner i befintliga verksamheter samt omställningar i arbetslivet kommer att få stor påverkan på arbetsmarknaden och samhällsutvecklingen i Skaraborg de kommande åren.

För att möta dagens och morgondagens utmaningar inom kompetensförsörjning är just kombinationsutbildningar en av de identifierade framgångsvägarna att gå. Både utifrån vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet vet vi nu att lära sig ett nytt språk i en kontext som syftar till en yrkesutgång är den absolut kortaste vägen till en anställningsbarhet. Dessutom leder det för individen till att snabbare nå till en egen försörjning och därmed en ökad delaktighet i samhällslivet.

För att lyckas med organisering av kombinationsutbildningar inom regioner och kommuner är samverkan och samhandling av största vikt. Här måste det finnas strukturer, rutiner och arenor för samverkan. Dessutom måste denna bygga på tillit och samförstånd. Samverkan behöver ha både en bredd och ett djup inom kommunen, det innebär dels genom hela styrkedjan, men också genom vuxenutbildning tillsammans med övriga skolformer, myndigheter och förvaltningar. Detta gäller även mellan regionens kommuner för att hitta gemensamma strukturer för organisering.

Inom den egna kommunen behöver det dessutom finnas förutsättningar för sammanhållna studievägar och sömlösa övergångar. Vuxenutbildningen behöver i många fall hitta samverkansformer med gymnasieskolans introduktionsprogram, för att identifiera och rusta de individer som kan vara aktuella för en kombinationsutbildning eller en yrkesutbildning.

Vad gäller startande av kombinationsutbildningar bör det tas hänsyn till resultaten av arbetet i detta projekt (kap 5). Rätt förutsättningar behövs bland annat i form av att:

- Skolledning stöttar och hjälper till att driva arbetet med kombinationsutbildningar
- Intresserade och engagerade sva- och yrkeslärare rekryteras.
- Tid avsätts till nära samarbete mellan berörda lärare
- Tid till fortbildning kring kombinationsutbildningar ges till lärarna både före utbildningen startar och under utbildningen. Under utbildningen bör fortbildningen ske i form av handledning och utifrån aktuella behov, kunskaperna bör omsätts i praktiken. Nationellt centrum för svenska som andraspråk (NC):s material rekommenderas
- Scheman skapas då de olika sva-grundkurserna läses samtidigt med samma lärare. Detta möjliggör för sva-läraren att integrera sva-undervisningen med yrkesämnena. För att lyckas behöver också sva-läraren finnas med på en del av yrkeslektionerna samt ha en egen yrkessvenska med eleverna
- Lärarna jobbar med det som branschen efterfrågar, för att utbilda eleverna rätt

- Lärarna gemensamt identifierar utmaningarna och jobbar med dessa. De måste våga släppa invanda mönster
- Fokus läggs på att jobba med tryggheten i elevgruppen
- Bra samarbete med branschen utvecklas
- Utbildade och medvetna apl-handledare engageras